

TÖRTÉNELEM

Célok és feladatok

A szakközépiskolai történelemtanítás céljai és feladatai az általános iskolában tanult ismeretekre épülnek.

A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van számos pozitív személyiségvonás kifejlesztésében, tudatosításában. A történelmi eseményekben részt vevők tetteinek ismerete, viselkedésük, döntéseik és cselekedeteik motívumainak megértése olyan kulcskompetenciák kialakulását teszik lehetővé (elsősorban az anyanyelvi kommunikáció, illetve a szociális és állampolgári kompetencia), amelyek által az egyén mint társas lény és állampolgár megtalálhatja helyét a társadalomban. A múltból a jelenbe vezető utak feltárása pedig segít a jelenkor politikai, gazdasági, társadalmi jelenségeinek megértésében. A történelem és a hozzá kapcsolódó műveltségterületek moduljainak feladata, hogy közvetítsék e célok eléréséhez a szükséges tartalmat.

Ehhez a történelem és a társadalmi ismeretek elsajátításának olyan körülményeit kell megteremtünk, ahol a tudás megszerzésének módja örömet jelent a diákok számára. A történelem, a társadalom megismerésében növekvő szerepet kell kapnia a média modern eszközeinek. Ezek segítségével az általános műveltséget megszilárdító és elmélyítő szakasz folyamán alakuljon ki és szilárduljon meg a tanulók digitális kompetenciája. A tanulók tudása ne szűküljön le pusztán a tények ismeretére, hanem mindez problémaérzékenységgel, a tudás bővítésének igényével, az önálló tanulási, tájékozódási módszerek ismeretével is járjon együtt. Csak így alakulhat ki az iskolai tanulmányokon túlmutató pozitív viszony a társadalomtudományokhoz. A történelem eseményei és a személyiségek tettei, a művelődéstörténet megismertetése közben mód nyílik az egyes korokban érvényesülő értékrendek vizsgálatára, az erkölcsi kategóriák változásának, érvényre jutásának vagy kiüresedésének bemutatására.

A múlt sorskérdéseiben mai életünk problémái is megjelenhetnek. Elemzésük, megértésük megerősítheti az egyént a társadalomért, a kisebb közösségekért, önmagáért vállalt felelős magatartásban. Mindennek feltétele olyan kritikai szemléletmód fejlesztése, amelynek segítségével a jelenben és a múltban is képes a lehetséges alternatívák meglátására és értékelésére.

Fejlesztési követelmények

A szakközépiskolai történelemtanítás a forráskezelés készségeinek fejlesztésében jelentősen túllép az általános iskolai szinten. A szakközépiskolai tanulmányok végére a tanulóknak ismerniük kell a különböző fajtájú elsődleges és másodlagos források kezelésének, elemzésének alapszabályait, a tudományos anyaggyűjtés elemeit. Alapkövetelmény a tájékozódás készsége könyvtárakban, kézikönyvekben, lexikonokban, atlaszokban, ismeretterjesztő folyóiratokban. Járatosnak kell lenniük az internetes keresőprogramok és a történelem, továbbá társtudományai anyagát hordozó CD-ROM-ok kezelésében.

A történelmi-társadalmi jelenségek ok-okozati viszonyai mindig összetettek. Miközben az oksági viszonyok felismertetésével igényt ébresztünk a történelmi jelenségek elrendezésére, a diákoknak tudniuk kell, hogy a történelemben nagyon ritkák az egyértelmű összefüggések. Okok és következmények bonyolult hálójában kell bemutatniuk és értelmezniük az egyének és csoportok indítékait, választási lehetőségeit és kényszereit is. Mindennek feltétele az adott történelmi-társadalmi helyzet lényeges és lényegtelen jelenségeinek elhatárolása. Kívánatos, hogy az egyén felelősséggel viszonyuljon a köz ügyeihez. Ezt a beállítódást erősítheti a történelemtanítás azzal, ha a reális képet alakít ki a fiatalokban az egyének és csoportok szerepéről az események alakulásában.

Az ismeretszerzési és -feldolgozási képességek formálása elválaszthatatlan a kifejezőképességek fejlesztésétől. Történelmi tanulmányaik során a diákoknak el kell jutniuk az események elbeszélésétől, az elsődleges és másodlagos források pontos tartalmi ismertetésétől, gondolatmenetük adatokkal és nevekkel együtt történő felidézésétől a beszámolók és kiselőadások élvezhető, követhető megtartásáig, a problémafelvetés, magyarázat, fejtegetés, következtetés, érvelés szóbeli formáinak gyakorlati alkalmazásáig, megfelelően alkalmazva a történelem és a társtudományok legfontosabb fogalmait és szakkifejezéseit.

Szóbeli vagy írásbeli feladatok elvégzésekor törekedjenek a téma, probléma tömör, egyértelmű megfogalmazására, megoldására. A diákok ismerjék a vázlat- és a feleletterv-készítés, a kivonatolás és jegyzetelés (élőszóban vagy hangfelvételtől elhangzó előadásról, magyarázatról, fejtegetésről), az esszé írás, a táblázatkészítés technikáit, illetve a szövegszerkesztő programok, vizuális rendezők alkalmazását. Legyenek képesek saját véleményük önálló megfogalmazására, mások véleményének türelmes meghallgatására, érvelések összefoglalására és figyelembe vételükre.

A képi kifejezés módszerei közül a középiskolában lehetőséget kell adnunk diagramok, grafikonok elkészítésére, elemzésére, képi ismerethordozók gyűjtésére, válogatására, esetleg készítésére (fénykép, videofelvétel).

Az ismeretszerzési, feldolgozási, és kifejezési képesség hatékony fejlesztése, az önálló tanulásának képességének megszilárdulását eredményezi.

Fontos feladat az időben való tájékozódás képességének és készségének fejlesztése. Bármelyik történelmi esemény megismeréséről is van szó, a megértés alapvető feltétele, hogy a tanulók lássák egységben a topográfiai és a kronológiai adatokat. A diákoknak tudniuk kell az események sorrendjét, fel kell ismerniük az egy időben zajló eseményeket. Tudniuk kell a legfontosabb évszámokat. Nem okozhat nehézséget számukra az egyszerű kronológiai táblázatok elkészítése, kronológiai munkák használata.

Fontos a történelmi térben való tájékozódás képességeinek továbbfejlesztése is. A történelmi térképek olvasása, a terület és távolság kiszámítása és becslése, egyszerűbb térkép-vázlat önálló megrajzolása váljon készségszintű tudássá. A diákoknak fel kell ismerniük a történelmi tér változásait. A legfontosabb történelmi helyeket el kell helyezniük vaktérképen is. Képesé kell válniuk a történelmi és földrajzi térképek összekapcsolására, a történelem eseményeinek és a természeti feltételek viszonyának érzékeltetésére. Mindezek gyakorlása során alkalmat kell teremteni a történelmi jelenségek értelmezésében az ökológiai szemléletmód kialakítására is.

A képességek hatékony fejlesztésének fontos eszköze a differenciált tanulás szervezés, a kooperatív tanulási technikák alkalmazása (egyéni-, pár-, csoport- és projektmunka),

Szempontok a tanulói teljesítmény értékeléséhez

Az értékelés és ellenőrzés az elsajátítási folyamat egészét magába foglalja. Ennek értelmében az értékelés kiterjed a tanuló tudására (ismereteire és képességeire), valamint a tanári képességre (didaktikai, metodikai eljárások és módok) egyaránt.

A fejlesztendő képességek rendszerezve a következők:

- Megjegyzés, reprodukció: tények, elemi információk, fogalmak, törvények, konvenciók, szabályok ismerete és reprodukálása.
- Egyszerűbb és bonyolultabb összefüggések megértése, értekezés, átkódolás, transzformációs képességek.
- Alkalmazás ismert vagy új szituációban.
- Önálló véleményalkotás, értékelés: magasabb rendű műveletek - analízis, szintézis, értékelés-kreativitás.

A tanuló előrehaladása szempontjából a következő értékelési események tervezhetők:

- Folyamatos számonkérés szóban, írásban és önálló feladatok alapján a tanítási órákon ellenőrzés céljából
- Évközi dolgozatok megírása meghatározott szempontok alapján (például a források használatának és értékelésének képessége) minősítés céljából
- Tematikus, témazáró feladatsorok, amelyek átfogó ismeretekre és képességekre irányulnak, a minősítés és a tanári folyamat kontrollja céljából
- Belső és külső vizsgák, amelyek a művelődési anyag súlyponti szempontjait és követelményrendszerét mérik, az ellenőrzés, a minősítés és a tanítási kontroll céljából

9. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Lényegkiemelés megadott szempontok szerint. Azonos eseményről, jelenségről készült különböző forrásrészletek összehasonlítása. Tudományos-ismeretterjesztő szöveg lényegének kiemelése, tartalmi összehasonlítása egyéb ismeretforrásokkal.

Tájékozódás kézikönyvekben, az ismeretterjesztő folyóiratok repertóriumában és az internet valamely magyar nyelvű keresőprogramjában.

Tematikus bibliográfiák készítése az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával. Eltérő álláspontok felismerése megadott történelmi források és tudományos feldolgozások szövegében; az eltérések okainak vizsgálata. A változás történelmi jellegének értelmezése meghatározott ős-, ó- és kora középkori jelenségekben, folyamatokban.

Kiemelkedő történelmi személyiségek döntéseinek értékelése. Másodlagos forrásokban fellelhető leegyszerűsítő vélemények kritikus értelmezése tanári rávezetéssel.

Kifejezőképességek

Vitaindítók tartása adott témáról tanári útmutatás alapján. Szóbeli ismertető (felelet, kiselőadás) tartása előzetes vázlatkészítéssel. Előre megadott álláspontok képviselése egyes történelmi kérdések megvitatása során. Jegyzetkészítés kb. 5-6 percnyi normál beszédtempójú előadásrészletről. Kivonat készítése rövidebb (4-5 oldal) tudományos-ismeretterjesztő szövegrészletről, feleletterv készítése megadott témáról. Táblázatkészítés demográfiai, gazdasági- és társadalomtörténelmi adatok bemutatásához. Ellentétes nézetek összehasonlítása és megvitatása az őstörténet, az ókor és a középkor kutatásával kapcsolatban. Híres ókori és középkori tárgyi emlékek felismerése, azok bemutatása élőszóban.

Tájékozódás az időben

A keresztény időszámítás összehasonlítása az egyiptomi, a görög, a római és az iszlám időszámítással. A magyar őstörténet, a vándorlás és a honfoglalás eseményeinek hozzárendelése az egyetemes vagy az európai történelem nagy korszakaihoz. Időrendi táblázat készítése.

Tájékozódás térben

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek megállapítása történelmi és földrajzi térképlapok egymás mellé illesztésével, a szaktanár útmutatása alapján. Történelmi helyek megkeresése mai helyzetet tükröző térképeken. Sematikus rajz készítése egy-egy történelmi táj egységeiről.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
Az őskor és az ókori Kelet	<p>Az emberré válás folyamata. Az élelemtermelés kialakulása. Az ősi hiedelemvilág. A folyamvölgyi kultúrák (Mezopotámia, Egyiptom, India, Kína). Városállamok és birodalmak. Vallás és kultúra az ókori Keleten.</p> <p><i>Kronológia:</i> Kr. e. 8000, Kr. e. 3000 körül, Kr. e. XVIII. sz., Kr. e. X. sz., Kr. e. 525.</p> <p><i>Személyek:</i> Kheopsz, Hammurapi, II. Ramszesz, Dávid, I. Dareiosz, Xerxész, Buddha, Si Huang-ti.</p> <p><i>Fogalmak:</i> homo sapiens, őskőkor, újkőkor, mágia, bronzkor, vaskor, despotizmus, politeizmus, monoteizmus, állam, buddhizmus, brahmanizmus.</p> <p><i>Topográfia:</i> Rudabánya, Vértesszőlős, Mezopotámia, Egyiptom, Fönícia, Palesztina, Sumer, Asszíria, Perzsia, India, Kína, Babilon, Judea, Izrael, Jeruzsálem.</p>

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

Az ókori Görögország	<p>A polisz. A demokrácia kialakulása Athénban. A spártai állam. A görög–perzsa háborúk. Athén és Spárta párharca. A görög hitvilág, művészet, tudomány és mindennapok. Nagy Sándor birodalma.</p> <p><i>Kronológia:</i> Kr.e. XIII. sz., Kr.e. 776, Kr.e. 594, Kr.e. 508, Kr.e. 490, Kr.e. 480, Kr.e. 431–404, Kr.e. 336–323.</p> <p><i>Személyek:</i> Szolón, Peiszisztratosz, Kleiszthenész, Miltiadész, Leonidasz, Themisztoklész, Periklész, Pheidiasz, Hérodotosz, Thuküdidész, Szókratész, Plátón, Arisztotelész, Nagy Sándor.</p> <p><i>Fogalmak:</i> polisz, arisztokrácia, démosz, türannisz, eklészia, esküdtbírótság, demokrácia, sztratégosz, cserépszavazás, filozófia, hellenizmus.</p> <p><i>Topográfia:</i> Athén, Spárta, Olümpia, Marathón, Thermopülai-szoros, Szalamisz, Spárta, Peloponnészosz, Makedónia, Alexandria.</p>
Az ókori Róma	<p>A Római Birodalom kialakulása. A köztársaság virágkora és válsága. Az egyeduralkodó kialakulása. A császárság. Társadalom, államszervezet, hadsereg. A római hitvilág, művészet, tudomány és a jog. A mindennapi élet. A kereszténység kialakulása és elterjedése. A népvándorlás, az antik civilizáció felbomlása.</p> <p><i>Kronológia:</i> Kr.e. 753, Kr.e. 510, Kr.e. 367, Kr.e. 264–241, Kr.e. 218–201, Kr.e. 168, Kr.e. 48, Kr.e. 31, 313, 395, 476.</p> <p><i>Személyek:</i> Hannibal, Marius, Sulla, Spartacus, Pompeius, Caesar, Antonius, Augustus, Traianus, Hadrianus, Diocletianus, Názáreti Jézus, Pál, Constantinus, Attila.</p> <p><i>Fogalmak:</i> patrícius, plebejus, consul, senatus, dictator, néptribunus, provincia, senatori rend, lovagrend, triumvirátus, principatus, limes, legio, colonus, dominatus, zsinagóga, diaszpóra, apostol, egyház, püspök, zsinat.</p> <p><i>Topográfia:</i> Róma, Karthágó, Cannae, Actium, Pannónia, Jeruzsálem, Konstantinápoly, Aquincum, Sopianae, Savaria.</p>

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
A korai feudális története Európában	<p>A Frank Birodalom. A feudális gazdasági-társadalmi rend kialakulása. A Bizánci Birodalom fejlődése. Az iszlám és az arab világ. Az államalapítások kora Közép- és Kelet-Európában.</p> <p><i>Évszámok:</i> 622, 732, 800, 843, 962, 1054.</p> <p><i>Személyek:</i> Karolingok, Nagy Károly, Szent Benedek, I. (Nagy) Ottó, Mohamed.</p> <p><i>Topográfia:</i> Poitiers, Aachen, Konstantinápoly, Egyházi (Pápai) Állam, Kijev, Mekka.</p> <p><i>Fogalmak:</i> grófság, ortodox egyház, római katolikus egyház, pápa, szerzetes, kolostor, bencés rend, hűbértartók, jobbágy, robot, iszlám.</p>
A magyar nép története az államalapításig	<p>A magyar nép őstörténete és vándorlása. A honfoglalástól az államalapításig. Géza fejedelem és István király életműve.</p> <p><i>Évszámok:</i> 896, 955, 973, 997–1000–1038.</p> <p><i>Személyek:</i> Álmos, Árpád, I. István király, Géza fejedelem, Koppány, Imre herceg, Szent Gellért püspök.</p> <p><i>Topográfia:</i> Levédia, Etelköz, Vereckei-hágó, Augsburg, Pannonhalma, Esztergom.</p> <p><i>Fogalmak:</i> nomadizmus, kettős fejedelemség, nemzetség tözs, székely, kalandozások, vármegye, ispán, tized.</p>
Mindennapi élet, életmódtörténet	<p><i>A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni.</i> Az ember és a természet kapcsolata a mítoszokban. Eltérő elméletek, mítoszok a magyarság őstörténetéről.</p>

A továbbhaladás feltételei

A tanulók legyenek képesek egyszerűbb tárgymásolatokat, íratlan forrásokról készült fényképeket, vázlatrajzokat (pl. régészeti lelőhelyről) forrásként értelmezni; rövid (kb. 10–15 sornyi) ókori forrásrészleteket feldolgozni. Tudjanak anyagot gyűjteni az iskolai könyvtárban és kisebb közkönyvtárakban tanári és könyvtárosi segítséggel megadott egyszerű témákhoz. Legyenek képesek egyszerű elbeszélő források kritikai elemzésére tanári irányítással, valós tartalmuk és belső ellentmondásaik felismerésére. Legyenek képesek felépített tanórai feleletekre, összefoglaló beszámoló előadására. Legyenek képesek alkalmazni a történetiségben a keresztény időszámítást. Tudjanak történelmi eseményeket, folyamatokat leolvasni a középiskolában használatos történelmi atlasz megfelelő lapjáról. Képesek legyenek történelmi jelenségek számszerűségének felbecsülésére vagy megmérésére történelmi térképen.

10. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Írott források elemzése: az egyes szövegek forrásértékének megállapítása ellentétes felfogású forrásrészletek összehasonlítása.

A középkor és a kora újkor jelentős személyiségei életútjának bemutatása. Az élethelyzetek értékelése történeti választaknál és nehéz döntéseknél. Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, s maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.).

A változás felismerése a történelemben, elemzése konkrét történelmi példákon.

Kifejezőképességek

Az induktív és deduktív érvelési technikák ismerete és alkalmazása szóban és írásban. A korszakra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata. Írásművek készítése történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával, a középkor és a kora újkor témáiból, meghatározott terjedelemben (15–20 sor). Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján. A jegyzetek felhasználásával egy-kétoldalas kiselőadások készítése. Tanári útmutatással szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb (3–6 oldalas) tanulmány készítése. Egy téma bemutatása többféle módszer és eszköz (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak stb.) ötvözésével.

Tájékozódás az időben

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendjének összeállítása. A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása.

Tájékozódás a térben

Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján, szaktanári segítséggel (pl. ásványkincsek – bányavárosok). Az év során tanult topográfiai adatok, folyamatok, jelenségek megmutatása a mai viszonyokat tükröző térképeken.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
Az érett középkor	<p>A középkori egyház és az uralkodói hatalom Európában. A lovagkor. A szabad költözésű jobbágyság és a vándormozgalmak. A középkori városok. A középkor művelődése. Mindennapok a középkorban.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1066, 1095, 1122, 1215, 1278.</p> <p><i>Személyek:</i> I. (Hódító) Vilmos, VII. Gergely, IV. Henrik, III. Ince, Habsburg Rudolf, Szent Ferenc, Szent Domonkos, Aquinói Szent Tamás.</p> <p><i>Fogalmak:</i> királyi udvar, kiközösítés, keresztes hadjáratok, eretnokség, kolduló rendek, városi önkormányzat, hospes, céh, skolasztika, egyetem, lovagi kultúra, romanika, gótika.</p> <p><i>Topográfia:</i> Szentföld, Velence, Flandria, Champagne, Párizs, Oxford, Hanza-városok, a levantei kereskedelem útvonala.</p>

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
Az Árpád-házi királyok kora	<p>Az új rend megszilárdítása – Szent László és Könyves Kálmán. Az Aranybulla és a tatárjárás. Gazdasági és társadalmi változások a XIII. században. Az Árpád-kori kultúra.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1077–95, 1095–1116, 1205–1235, 1222, 1235–70, 1241–42, 1301.</p> <p><i>Személyek:</i> I. László, Könyves Kálmán, Anonymus, II. András, IV. Béla.</p> <p><i>Fogalmak:</i> bán, vajda, nádor, regálé, báró, nemes, Aranybulla, székelyek, szászok, kunok.</p> <p><i>Topográfia:</i> Fehérvár, Pozsony, Horvátország, Erdély, Dalmácia, Szerémség, Muhi, Buda.</p>
A késő középkor	<p>Nyugat-Európa válsága (éhínség, járványok, háborúk). Itália, a humanizmus és a reneszánsz. Az angol és a francia rendi monarchia felemelkedése. A német császárság és a pápaság hanyatlása. A közép- és kelet-európai régió. Az Oszmán Birodalom terjeszkedése.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1410, 1415, 1453.</p> <p><i>Személyek:</i> Jeanne d'Arc, Tudor-ház, Husz János, Gutenberg, III. Iván, II. Mohamed.</p> <p><i>Fogalmak:</i> rendiség, reneszánsz, humanizmus, husziták, szultán, szpáhi, janicsár.</p> <p><i>Topográfia:</i> Firenze, Prága, Rigómező.</p>
Magyarország a XIV–XV. században	<p>Károly Róbert és Nagy Lajos. Társadalmi változások. Luxemburgi Zsigmond kora. Védekezés az oszmán-török terjeszkedés ellen. Hunyadi János. Hunyadi Mátyás uralkodása. Kultúra és művelődés.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1308–42, 1342–82, 1351, 1387–1437, 1396, 1456, 1458–90.</p> <p><i>Személyek:</i> Csák Máté, Károly Róbert, Nagy Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Hunyadi János, Hunyadi Mátyás, V. László.</p> <p><i>Fogalmak:</i> harmincad, kapuadó, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, főnemes, köznemes, kilenced, ősiség, végvári rendszer, rendkívüli hadiadó, fekete sereg, Corvina.</p> <p><i>Topográfia:</i> Visegrád, Havasalföld, Moldva, Kassa, Nikápoly, Nándorfehérvár, Bécs.</p>

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
Kora újkor (1490–1721)	<p>A nagy földrajzi felfedezések és következményei. Az atlanti hatalmak felemelkedése. A modern világgazdasági rendszer kialakulásának kezdetei. Reformáció és katolikus megújulás. Az abszolutizmus. A modern állam kialakulása. A hatalmi viszonyok átrendeződése Európában. Az angol forradalom. A parlamentáris monarchia kialakulása. A tudományos világkép átalakulása.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1492, 1517, 1588, 1618–48, 1640–49, 1689, 1701–1714.</p> <p><i>Személyek:</i> Kolumbusz, Magellán, V. Károly, Luther, Kálvin, Kopernikusz, Galilei, I. Erzsébet, II. Fülöp, Cromwell, Richelieu, XIV. Lajos, Nagy Péter.</p> <p><i>Fogalmak:</i> gyarmatosítás, konkvisztádor, ültetvény, világkereskedelem, abszolutizmus, reformáció, protestáns, evangélikus, református, ellenreformáció, jezsuiták, barokk, manufaktúra, anglikán, puritán, jogállam, merkantilizmus.</p> <p><i>Topográfia:</i> Németalföld, Antwerpen, London, Versailles, portugál és spanyol gyarmatok.</p>
Magyarország története a kora újkorban (1490–1711)	<p>A Jagelló-kor. A török hódoltság. A Habsburgok és a magyar rendek. Az Erdélyi Fejedelemség. Függetlenségi harcok és országegyesítő kísérletek: Bocskai István, Bethlen Gábor és Zrínyi Miklós. A reformáció és a katolikus megújulás Magyarországon. Gazdasági és társadalmi változások. Népeség és környezet. A török kiűzése. A Rákóczi-szabadságharc.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1514, 1526, 1541, 1552, 1566, 1591–1606, 1664, 1686, 1699, 1703–11.</p> <p><i>Személyek:</i> Dózsa György, II. Lajos, Szapolyai János, II. Szulejmán, Zrínyi Miklós, Báthory István, Károli Gáspár, Bocskai István, Bethlen Gábor, Pázmány Péter, Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér), I. Lipót, Savoyai Jenő, II. Rákóczi Ferenc.</p> <p><i>Fogalmak:</i> örökös jobbágyság, hajdú, hódoltság, kuruc, labanc, rendi konföderáció, trónfosztás.</p> <p><i>Topográfia:</i> Mohács, Eger, Szigetvár, Sárospatak, Győr, Várad, Nagyszombat.</p>
Mindennapi élet, életmódtörténet	<p><i>A tanév során az alábbi témák közül legalább egyet kötelező feldolgozni.</i> Érdekérvényesítés és érdekvédelem a középkorban (kommunák, céhek, egyetemek). Éghajlat és történelem (pl. az ún. kis jégkorszak hatása). Bűn és bűnüldözés a középkorban.</p>

A továbbhaladás feltételei

A tanulók ismerjék fel a tananyagban szereplő fontosabb középkori és kora újkori tárgyi emlékeket, legyenek képesek azokat értelmezni élőszóban vagy írásban. Képesek legyenek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére, az eltérések okainak feltárására. Tudjanak néhány címből álló bibliográfiákat készíteni az iskolai és a közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók számára, tanári útmutatás alapján. Képesek legyenek történelmi folyamatokat, korszakokat felismerni, megkülönböztetni. Tudjanak felépített, szabadon előadott feleletet vagy előadást tartani történelmi témákról (lecke, fejezetrész, leckéken átívelő folyamatok, összehasonlítások stb.). Tudjanak ábrákat,

térképeket és egyéb már tanult ismerethordozókat értelmezni élszóban rövid felkészülés után. Legyenek képesek a világ-, az európai és a magyar történelem nagy korszakainak és fontosabb eseményeinek szinkrónban látására. Használják a tankönyvek, munkafüzetek kronológiáit. Képesek legyenek történelmi események, folyamatok részleteinek leolvasására a középiskolában használatos történelmi atlasz és a falitérkép megfelelő lapjáról. Tudják a tematikus történelmi térképek adatait összehasonlítani tanári segítséggel, s ebből következtetéseket levonni.

11. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Az újkor tárgyi emlékeinek felismerése, értelmezése élőszóban vagy írásban. Írott források értelmezése, feldolgozása, különböző szemléletű források gyűjtése szöveggyűjteményekből. A forrásokban és feldolgozásokban fellelhető leegyszerűsítések, a jelenségek feltárása.

Az élethelyzetek értékelése történeti választaknál és nehéz döntések idején. Az egyes személyek döntéseinek értékelése, a lehetséges alternatívák számbavétele. A régi és az új világ folyamatos együttélésének felismerése. Annak felismerése, hogy a kortárs milyen információk birtokában dönthetett, milyen folyamatok maradhattak, s maradtak is rejtve előtte (gazdasági folyamatok, éghajlati változások stb.). Eltérő kortársi válaszok vizsgálata. A változás felismerése a történelemben: konkrét történelmi példák elemzése (ipari forradalom, városiasodás stb.), okok, összefüggések keresése. Eltérő jellegű források (a vizsgált korszak írott és tárgyi emlékei, műalkotások, irodalmi művek, sajtó, film, kép stb.) elemzése, az egyes forráscsoportok forrásértékének összehasonlítása. Történelmi folyamatok, korszakok felismerése, s az európai régiók (Nyugat-Európa, Közép-Európa, Kelet-Európa – centrum és periféria) megkülönböztetése, egymáshoz való viszonyuk átlátása, összehasonlítások megtétele.

Ábra készítése a tankönyv, a munkafüzet, a szakirodalom felhasználásával, az összefüggések és a lexikai adatok kapcsolatának bemutatásával. Adatsorok számítógépes rendezése és bemutatása grafikonokon, diagramokon és táblázatokon (pl. népességi adatok, termelési mutatók, fegyverkezés stb.).

Kifejezőképességek

A korszakra vonatkozó történelmi szakkifejezések helyes használata. Történelmi fogalmak egyszerű meghatározása. Előadás készítése (meghatározott terjedelemben) történeti témákról segédeszközök nélkül vagy azok felhasználásával az újkor témáiból. Jártasság a feladatlapok kitöltésében; tájékozottság javítási elveiben és módszereiben. Történelmi kérdések megvitatása élőszóban, előre megadott kérdések képviselője a vitapartner érveinek fokozott figyelembevételével. Jegyzetek készítése előre megadott szakirodalmi részletek alapján, kiselőadások készítése. Szakirodalom (könyvek, folyóiratok) felhasználásával kisebb előadás készítése. Egy téma bemutatása többféle módszer (élőszó, térkép, kép, filmrészlet, tárgyak, számítógép stb.) ötvözésével. Kiállításterv összeállítása az évfolyam tananyagának egy-egy körülhatárolt egységéről a reprodukciós anyag megjelölésével.

Tájékozódás az időben

Fontosabb folyamatok vagy jelenségek időrendi viszonyainak felállítása. A térben és időben játszódó események közötti kapcsolat felismerése, időrendi táblázatok és térképek összehasonlítása alapján rajzok és térképek készítése. Az időben való jártasság bemutatása élőbeszédben, írásban és a térképen. Az egyetemes és a magyar kronológiák használata, ezek alapján megadott témakörök kronológiáinak elkészítése.

Tájékozódás a térben

Tematikus történelmi térképek adatainak összehasonlítása (pl. gazdasági fejlődés, népsűrűség, nemzetiségi összetétel változása) önállóan, következtetések levonása. Történelmi jelenségek természeti feltételeinek, okainak megállapítása történelmi és földrajzi térképek alapján önállóan (pl. ásványkincsek, iparvidékek az ipari forradalom idején). Az év során tanultak topográfiai adatainak, folyamatainak, jelenségeinek megjelölése a mai viszonyokat tükröző térképeken. Vaktérképek készítése tanári útmutatás alapján, s ezen az év folyamán tanultak névanyagának, valamint a térképen ábrázolható folyamatok, jelenségek bemutatása.

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

<p>A felvilágosodás és a polgári átalakulás kora (1721–1849)</p>	<p>A felvilágosodás. A felvilágosult abszolutizmus Ausztriában és Poroszországban. Az orosz nagyhatalom. Az USA létrejötte. A polgári forradalom Franciaországban. A napóleoni háborúk Európája. Az ipari forradalom és társadalmi hatásai. Forradalmi hullámok 1848–49-ben. XIX. század eszméi. Az ipari forradalom hatásai az életkörülményekre és a környezetre.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1740–48, 1756–63, 1776, 1783, 1789, 1794 1804–15, 1848.</p> <p><i>Személyek:</i> Nagy Frigyes, Nagy Katalin, Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Washington, Jefferson, XVI. Lajos, Danton, Robespierre, Metternich, Napóleon, Watt, Stephenson, Marx.</p> <p><i>Fogalmak:</i> enciklopédia, a hatalmi ágak megosztása, felvilágosodott abszolutizmus, nacionalizmus, liberalizmus, szocializmus, konzervativizmus, alkotmány, polgári szabadságjogok, parlamenti rendszer, emigráció, reakció, terror, kapitalizmus, tőkés, proletár.</p> <p><i>Topográfia:</i> Poroszország, Lengyelország, Washington, Waterloo.</p>
<p>Magyarország újjászerveződése a Habsburg Birodalom keretei között (1711–1790)</p>	<p>A magyar királyság a Habsburg Birodalomban. Demográfiai változások, az etnikai arányok átalakulása. A társadalom képe. A felvilágosult abszolutizmus és a rendek összeütközése.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1740–80, 1767, 1777, 1780–1790.</p> <p><i>Személyek:</i> III. Károly, Mária Terézia, II. József.</p> <p><i>Fogalmak:</i> helytartótanács, betelepítés, kettős vámrendszer, vallási türelem, állandó hadsereg.</p> <p><i>Topográfia:</i> Határőrvidék, Bánát.</p>
<p>A polgárosodás kezdetei Magyarországon (1790–1847)</p>	<p>A napóleoni háborúk hatása Magyarországon. Az átalakuló társadalom – nemesi, paraszti és városi életformák. Új elemek és elmaradottság a gazdaságban. A reformmozgalom kibontakozása, a polgárosodás fő kérdései. A nemzetiségi kérdés. A reformkori művelődés, kultúra.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1795, 1825, 1830, 1832–36, 1844.</p> <p><i>Személyek:</i> Martinovics, Kölcsey, Deák, Eötvös, Kossuth, Batthyányi, Széchenyi István, Wesselényi.</p> <p><i>Fogalmak:</i> reform, polgári átalakulás, cenzúra, államnyelv, örökváltság, közteherviselés, érdekegyesítés, védővám.</p> <p><i>Topográfia:</i> Pest-Buda, Fiume, Vaskapu.</p>

TÉMAKÖRÖK

TARTALMAK

<p>Forradalom és szabadságharc Magyarországon (1848–1849)</p>	<p>A pozsonyi országgyűlés. A pesti forradalom. Az áprilisi törvények. A forradalom első nehézségei: a nemzetiségek mozgalmai. A nemzeti önvédelem megszervezése és a tavaszi hadjárat. A Függetlenségi Nyilatkozat és a nemzetközi viszonyok. A szabadságharc bukása.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1848. III. 15., IV. 11., IX. 29., 1849. IV. 6., IV. 14., V. 21., VIII. 13., X. 6.</p> <p><i>Személyek:</i> Jókai, Petőfi, Görgey, Klapka, Bem, Damjanich, Jelacic, Windischgraetz, Haynau.</p> <p><i>Fogalmak:</i> nemzetörség, felelős kormány, jobbjágyfelszabadítás, választójog, függetlenség, nemzetiségi törvény.</p> <p><i>Topográfia:</i> Pákozd, Isaszeg, Komárom, Arad.</p>
<p>A nemzetállamok és az imperializmus kora (1849–1914)</p>	<p>Gazdasági és társadalmi változások a fejlett országokban, a második ipari forradalom. Az egységes Olaszország és Németország kialakulása. Polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban. Gyarmatosítás: a brit gyarmatbirodalom. Kína és Japán. A munkásság politikai erővé szerveződése. Hatalmi viszonyok, katonai-politikai szövetségek a századfordulón.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1853–56, 1861, 1861–65, 1866, 1870, 1871, 1882, 1907.</p> <p><i>Személyek:</i> III. Napóleon, I. Miklós, Cavour, Garibaldi, Bismarck, Viktória királynő, Lenin, Lincoln.</p> <p><i>Topográfia:</i> Krim-félsziget, Piemont, Német Császárság, Szezei-csatorna, Panama-csatorna, Elzász-Lotaringia.</p> <p><i>Fogalmak:</i> internacionálé, keresztényszocializmus, szociáldemokrácia, centrum, periféria, részvénytársaság, monopólium, középosztály, civil társadalom, bolsevik, anarchizmus, szakszervezet.</p>
<p>A polgárosodás kibontakozása Magyarországon (1849–1914)</p>	<p>A megtorlás, a Bach-rendszer kiépítése. A kiegyezés. Gazdasági és társadalmi fejlődés a dualizmus korában. Népességnövekedés. A nemzetiségi kérdés. A zsidóság emancipációja. Asszimiláció és kivándorlás. A városiasodás. A tudományos és művészeti élet fejlődése. Politikai viszonyok. A kiegyezés rendszerének első ellentmondásai.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1867, 1868, 1875–90, 1896.</p> <p><i>Személyek:</i> Ferenc József, Deák Ferenc, Tisza Kálmán, Baross Gábor, Tisza István.</p> <p><i>Topográfia:</i> Bosznia-Hercegovina, Budapest, Osztrák–Magyar Monarchia.</p> <p><i>Fogalmak:</i> passzív ellenállás, kiegyezés, dualista monarchia, közös ügyek, úri középosztály, népoktatás, kispolgár, nagypolgárság, kivándorlás, asszimiláció, állami anyakönyvezés.</p>

TÉMAKÖRÖK**TARTALMAK**Mindennapi élet,
életmódtörténet*Egy, a szakirányú képzés jellegének megfelelő történelmi téma feldolgozása.***A továbbhaladás feltételei**

Legyenek képesek a források és a tankönyvi szöveg egybevetésére. Tudjanak bibliográfiákat készíteni az iskolai és közkönyvtárak felhasználásával kiselőadások, vitaindítók céljára. Tudjanak felépített, szabadon előadott feleletet adni a tanult témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni élőszóban, rövid felkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan vagy szaktanári segítséggel (lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába.

12. évfolyam

Belépő tevékenységformák

Ismeretszerzési és feldolgozási képességek

Írott források értelmezése, feldolgozása. Különböző típusú források összevetése. A filmek, filmhíradók értékelése, elemzése. A média forrásértékének és manipulációs jellegének felismerése, elemzése. Nemzetközi szerződések, békekötések, szövetségi megállapodások, nemzetközi szervezetek alapokmányainak elemzése.

Tájékozódás a szakirodalomban

A források, a tankönyvi szöveg és a szakirodalom összevetése, az eltérések feltárása. Pályamunkák, tanulmányok bibliográfiájának összeállítása, anyaggyűjtés, az írásmű elkészítése.

Történelmi esemény, intézmény, szervezet megismerése források alapján. A különböző fejlődési régiók megkülönböztetése, összehasonlítása.

Kifejezőképességek

Valamilyen történelmi kérdés átfogó, esszéjellegű szabatos kifejtése. A történelmi fogalmak szakszerű magyarázata és használata. Egy-egy előre megadott kérdés kapcsán tudásra épülő, saját vélemény megfogalmazása, kifejtése és megvédése esetleges vita esetén. Hosszabb adatsorok, grafikonok, ábrák alapján történelmi változások felismerése és bemutatása. A huszadik század meghatározó jelentőségű történelmi személyiségei szerepének értékelése. A források értékelésével saját szóbeli vélemény kialakítása az adott eseményről, intézményről, szervezetről. Egyes témák nyomon követése a sajtóban és a tömegkommunikáció egyéb területein (pl. az EU-csatlakozás folyamatának figyelemmel kísérése). Szemléletes diagramok és grafikonok készítése gazdasági, társadalmi, demográfiai folyamatokról.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
Az első világháborútól a nagy gazdasági válságig (1914–1929)	Az első világháború kirobbanása, jellege, története. A Párizs környéki békék. Az orosz forradalmak. Az olasz fasiszmus. A parlamentáris rendszerek. A gazdaság és a társadalom új jelenségei a fejlett világban. <i>Évszámok:</i> 1914–18, 1917, 1919. <i>Személyek:</i> Sztálin, Trockij, Wilson, Clemenceau, Mussolini. <i>Topográfia:</i> Szarajevó, Marne, Somme, Pétervár, Szerb-Horvát-Szlóven Királyság, Csehszlovákia, Lengyelország, balti államok. <i>Fogalmak:</i> villámháború – állóháború, központi hatalmak, szovjet, kommunizmus, fasiszmus, korporatív állam, egypártrendszer, kollektivizálás, GULAG, kisantant, kisebbségvédelem.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
<p>Az első világháború és következményei Magyarországon. A Trianon utáni ország élete (1914–1931)</p>	<p>Magyarország részvétele a világháborúban. A forradalmak és az ellenforradalom. A trianoni béke. Hatása a gazdaságra, a társadalomra, az etnikai viszonyokra. A határon túli magyarság sorsa. A Horthy-rendszer kialakulása és konszolidációja. Az életmód változásai és a művelődési viszonyok.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1914. július 2., 1918. október 31., 1918. november 3., 1919. március 21., 1920. június 4., 1921–31, 1927.</p> <p><i>Személyek:</i> Károlyi Mihály, Kun Béla, Horthy Miklós, Bethlen István, Klebelsberg Kunó.</p> <p><i>Topográfia:</i> Doberdó, trianoni Magyarország.</p> <p><i>Fogalmak:</i> proletárdiktatúra, vörös- és fehérterror, numerus clausus, antiszemitizmus, irredentizmus, revízió, társadalombiztosítás, konszolidáció.</p>
<p>A nagy gazdasági válságtól a második világháború végéig (1929–1945)</p>	<p>Az 1929–33-as világgazdasági válság. Válságkezelés az Egyesült Államokban. A nemzetiszocializmus hatalomra jutása és működési mechanizmusa. A sztálini diktatúra a 30-as években. A második világháború története. A szövetségesek győzelme, a háború jellege.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1929, 1933, 1936, 1938, 1939. szeptember 1., 1941. június 22., 1944. június 6., 1945. május 8., augusztus 6., szeptember 2.</p> <p><i>Személyek:</i> Roosevelt, Hitler, Churchill, Rommel, Montgomery, Zsukov, Eisenhower, De Gaulle.</p> <p><i>Topográfia:</i> Brit Nemzetközösség, Leningrád, Pearl Harbor, Midway, Sztálingrád, Auschwitz, Hirosima, El-Alamein, Kurszk, Normandia.</p> <p><i>Fogalmak:</i> tőzsde, túltermelési válság, tervgazdálkodás, totális diktatúra, nemzetiszocializmus, koncentrációs tábor, népirtás, holocaust, partizán, totális háború, antifasiszta koalíció.</p>
<p>Magyarország a gazdasági válságtól a második világháború összeomlásig (1931–1945)</p>	<p>Gazdasági válság és jobbrtolódás a belpolitikában. Magyarország háborús részvétele. A német megszállás, a holocaust Magyarországon, a nyilas hatalomátvétel. Magyarország szovjet felszabadítása és megszállása.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1938, 1939, 1940, 1941. június 26., 1943. január, 1944. március 19., 1944. október 15., 1944. december 21., 1945. április.</p> <p><i>Személyek:</i> Bajcsy-Zsilinszky Endre, Gömbös Gyula, Teleki Pál, Bárdossy László, Kállay Miklós, Szálasi Ferenc.</p> <p><i>Topográfia:</i> Felvidék, Újvidék, Kárpátalja, Voronyezs, Don-kanyar.</p> <p><i>Fogalmak:</i> nyilasmozgalom, zsidótörvények, hadigazdaság, gettó, deportálás, munkaszolgálat, hadifogság.</p>

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
A jelenkor (1945–napjainkig)	<p>Hidegháborús szembenállás a II. világháború után. A fejlett piacgazdaság, a demokratikus berendezkedés országai. Az európai integráció története és az Európai Unió. A „harmadik világ”. A szocialista rendszerek kialakulása, fejlődése és kudarca. A közel-keleti konfliktusok. Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1947, 1948, 1949, 1956, 1957, 1961, 1968, 1975, 1991.</p> <p><i>Személyek:</i> Gandhi, Mao Ce-tung, Truman, Adenauer, Hruscsov, Kennedy, Reagan, Gorbacsov.</p> <p><i>Fogalmak:</i> vasfüggöny, hidegháború, fegyverkezési verseny, szociális piacgazdaság, európai integráció, harmadik világ, globális világ, enyhülési politika.</p> <p><i>Topográfia:</i> NSZK, NDK, Kuba, Korea.</p>
Magyarország a második világháború után (1945–napjainkig)	<p>A háborús károk felszámolása. A demokratikus közélet kiépítésének kísérlete. A párizsi békeszerződés. A határon túli magyarság sorsa. A kommunista diktatúra kiépítése. A forradalomhoz vezető út. Az 1956-os forradalom és szabadságharc. A Kádár-rendszer kiépülése: megtorlás és diktatúra. Az életmód átalakulása. Demográfiai változások. A rendszerváltozás.</p> <p><i>Évszámok:</i> 1947. február 10., 1948, 1949, 1953, 1956. október 23., november 4., 1963, 1968, 1989. október 23., 1990, 1991.</p> <p><i>Személyek:</i> Mindszenty József, Nagy Ferenc, Rákosi, Kádár, Nagy Imre, Antall József, Göncz Árpád.</p> <p><i>Fogalmak:</i> népbíróság, jóvátétel, kitelepítés, lakosságcsere, beszolgáltatás pártállam, földosztás, internálás, munkástanács, reformszocializmus.</p>
Állampolgári ismeretek	<p>A társadalmi szabályok. Emberi jogok. A gyermekek jogai. Diákjogok. Államformák, politikai rendszerek. Magyarország Alkotmánya. A demokrácia alapelvei és működése. Bírói hatalom és igazságszolgáltatás. Politikai és szociális jogok. Önkormányzatok, civil szervezetek.</p>
Mindennapi élet, életmódtörténet	<i>Egy, a szakirányú képzés jellegének megfelelő történelmi téma feldolgozása</i>

A továbbhaladás feltételei

Legyenek képesek a forrásokból következtetéseket levonni. Tudjanak felépített, szabadon előadott feleletet adni a tanult témákról. Tudjanak ábrákat, térképeket és egyéb ismert és új ismerethordozókat értelmezni előszóban, rövid felkészülés után. Tudjanak méréseket és becsléseket készíteni a térképen önállóan vagy szaktanári segítséggel (lakosságszám, népsűrűség, gazdasági fejlettség). Tudják a térképen ábrázolt jelenségeket beépíteni szóbeli és írásbeli feladatok megoldásába. Legyenek képesek állampolgárként eligazodni a mindennapokban, és kritikával kezelni a feléjük áramló információözönt. (Internet, televízió, rádió)